

Vegyünk a tanulóknak egy koncert-illemkódexet, a tanároknak adjunk egy vezérfonalat és állítsuk felvételre a mikrofont, – készen van a zenei ismeretterjesztő program! Ha ez nem is ilyen egyszerű, de a Stuttgarter Rádiózenekarnál a rádió bekapcsolódik a zenei ismeretterjesztő programba, a mikrofonok a célt szolgálják: munkaeszközök zenészek és diákok számára. A rádióriportok és koncertismertetések során a tanulók a klasszikus zene- és a hivatásos zenekar világával ismerkednek meg. A keverőasztalnál nemcsak zenei szerkesztők és zenekari menedzserek ülnek, hanem a Baden-Württembergi Kultuszminisztérium képviselői is.

Nicole Dantrimont

Közönségutánpótlás a Stuttgarter Rádiózenekarnál

A Stuttgarter Rádiózenekar és a Baden-Württembergi Kultuszminisztérium didaktikus együttműködése

Időtállóságot biztosítani

Az ember megmászik egyet Stuttgart számos „zöld domb”-ja közül, elmegy a tiszteletreméltó Berg villa előtt és aztán néhány lépést tesz északi irányba. A zajkullissza egyáltalán nem zenei: itt kalapácsolnak, fúrnak, sőt baggerolnak. Pokoli láрма a perzselő hőségben. A rádió-stúdiót éppen felújítják. Ebben a stúdióban próbál a Stuttgarter Rádiózenekar. De ebben a stúdióban dolgozik a zenekar szerkesztője is, ott ül a menedzser, a zenekari marketing hogy csupán néhányat nevezünk meg. Talán éppen ez a közelség az, ami a szerkesztőséget és a zenekari menedzsmentet összehozta és arra szolgált, hogy a tanulók számára már hosszabb idő óta működő programjuk elnevezést kapott és konsekvensen fejlődött. „Sok minden történik nálunk egyszerűen menet közben”, mondja Kerstin Gebel. Találkozunk, rövid eszmecsere-t folytatunk és már kattannak az agyunk? Azért olyan egyszerűen ez nem történhet. Hasonlóan talán...

A Stuttgarter Rádiózenekarban már sok éve lehetőség van arra, hogy iskolai osztályok a zenekar próbáit látogassák, és utána esetleg – a tanulók életkorának megfelelően – egy hangversenyen is részt vegyenek. A diákok számára mindig is különösen alkalmasak voltak a déli koncertek, amelyeket a rádió egyenes adásban közvetített, – nemcsak a diákoknak kedvező időpontja (13.05h), hanem azok tematikus felépítése miatt is. A legtöbbször egy azonos téma fogja össze a rendezvényeket az egész szezonon keresztül. A diákok rendszeresen látogatták a hangversenyeket, számol be Kerstin Gebel, speciális előkészítésben volt részük és a koncert előtt még a technikával is ismerkedtek. Habár mindenki nagy buzgalommal és lelkesedéssel vett

ezen részt, a szolgálat mégis többlet-terhelést jelentett: a technikusokat az elkövetkező egyenes közvetítés előkészületei foglalkoztatták, a szerkesztő gondolatai talán már a koncert moderátori feladatai körül jártak. Sok kérdés nyitva maradt, mert kevés idő és hely állt rendelkezésre. De végül is ezek a rendezvények a „Fülelj” már második évfolyamába lépett zenei ismeretterjesztő program csíráját hordozták magukban.

Miben különbözik a stuttgarti „Fülelj” a kölni (Türzenich-Orchester) és berlini (Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin) névrokonaitól? Először is abban, hogy Stuttgartban nincsenek külön a gyermekek és fiatalok számára tervezett és moderált hangversenyek. A cél az, tájékoztat Felix Fischer zenekari menedzser, hogy a fiatalokat előkészítsük egy hangverseny-látogatásra, arra elkísérjük és az átélt élményeket feldolgozzuk. A diákok foglalkozzanak aktívan zenével ill. a speciális témával és ez a foglalkozás, így Felix Fischer, „mindenek előtt időtállóságot eredményezzen”. Ennek eszköze lehet: együttműzikálás zenekari muzikusokkal, bevezető előadás létrehozása diákok részéről diákoknak, rádióriport a koncertről vagy zenei kritika írása egy irodalmi műhely keretében – nincs hiány ötletekben! Ezen kívül a „Fülelj” zenei ismeretterjesztési program, ami azt jelenti, hogy nemcsak a gyermekekhez és fiatalokhoz szól. Szó van arról, hogy a jövőben a népfőiskola bekapcsolásával kiterjesztjük a felnőttekre is.

Kultúra-(hozzáférhető, megközelítő) oktatás

Akármilyen jó is egy zenei ismeretterjesztő program: ha nincs hozzá partner, aki annak elindítójával – ebben az esetben az SWR-rel (Südwestrundfunk) – együttmű-

ködik, nem indul el az eseménysorozat. A Stuttgarter Rádiózenekarnak talán szerencséje van, hogy Baden-Württembergben van otthon. Ugyanis semelyik másik német szövetségi tartományban sincs olyan kooperáció a minisztériummal, mind itt. Már 1968-ban létrejött az együttműködés az akkori Süddeutsche Rundfunk (SDR) és a Kultuszminisztérium között. Az együttműködés újraindítására és elmélyítésére 1984-ben került sor, amikor Walter Pfohl-t kinevezték a Baden-Württembergi Kulturális, Ifjúsági és Sportminisztérium zenei referensévé. Ő ezt megelőzően a Stuttgarter Rádió zenei szerkesztőjeként tevékenykedett és szerepe volt a Baden-Württembergi első zenei gimnázium létrehozásában. Jelenlegi funkciójában, mint miniszteri tanácsos, az iskolai zenei nevelésért, az amatőr zene fejlesztéséért, valamint számos, a gyermekek és fiatalok számára létrehozott zenei-kulturális programokért felelős.

A három partner – Kultuszminisztérium, SWR, iskolák – együttműködését koncertdidaktikus kooperációnak nevezi. 15 éve rendszeresen találkozik egy munkacsoport amelynek önkéntes alapon résztvevő tagjai: a Kultuszminisztérium képviselője, a Rádiózenekar szerkesztői, valamint minden iskolatípus képviselője, az ún. zenei szaktanácsadó. Egy ülés alkalmával előterjesztik és áttekintik a mindenkor szerezett programját. A tanárok kiválogatják a mindenkor korosztálynak megfelelő műsorokat. Ezekhez a koncertekhez aztán a Rádiótól szakmai anyagot kapnak. A szaktanácsadók ebből olyan ismertető anyagot készítenek, amely a koncert előtt az Internetre kerül. A felkészülésre a hangverseny előtt 3-5 tanóra áll rendelkezésre. A „Stuttgarter modell titkos receptjét” Walter Pfohl abban látja, hogy a tanár közvetítő szerepet kap, amihez a Rádió segítséget nyújt. Ezek

hangfelvételek, partitúrák, kották lehetnek. A Kultuszminisztérium mint „kezdeményező, lendítő kerék, ötletadó” vesz részt a programban, mondja Felix Fischer.

Talán felesleges említeni, hogy a szövetségi zenés színházakkal hasonló kooperáció létezik. „A fiataloknak rá kell eszmélniük arra, hogy előtűnik élt generációk értékes alkotásokat hoztak létre”, érvel Walter Pfohl „és ezeket az alkotásokat fel kell fedezniük és meg kell őrizniük”. Habár az együttműködés a Kultuszminisztérium és partnerei között igen intenzív és örövendetes, Pfohl szerint az mégsem hasonlítható össze azzal ami a szomszédos országokban, Ausztriában és Franciaországban történik, ahol a kulturális hálózat-építés állítólag még nagyobb figyelmet kap, mint Baden-Württembergben. Vajon miért helyez súlyt a stuttgarti Minisztérium a zenei nevelésre – nemcsak a PISA felmérés óta, hanem közel 40 éve? Walter Pfohl az irányelveket sorolja: a tanárokat arra készíti, hogy a diákokkal lehetőség szerint sokat és aktívan énekeljenek és muzsikáljanak. Másrészt indíttatás kapnak arra, hogy zenei stílusokkal foglalkozzanak és a zenéről gondolkodzanak. A harmadik fontos alkotóelem annak tudatosítása, hogy a zene csak tapasztalás révén válik igazán élménnyé. A tanároknak és növendékeiknek az élőzene varázsát kell megismerniük. Mit ér egy opera CD-ről való meghallgatása, és a beszélgetés róla, ha valaki még soha nem látott igazi operaelőadást? Ki tudja a templomi orgona működését jobban elmagyarázni, mint az orgonista, aki játszik rajta? Ehhez tartozik a kérdés: hogy jön ki a hang a dugaszoló aljzatból? Éppen ez jelenti a kapcsolatot a rádió, a koncertterem és a publikum között.

A kultúraszemléletű nevelést a jövőben tovább kell fejleszteni, méghozzá úgy, hogy az iskolákba be kell vezetni az ún. kulturális szóvivői funkciót. Ezt megtettesítheti az igazgató maga, vagy a szülők, de a legjobb esetben a diákok is elláthatnak ilyen feladatot. A kulturális szóvivőnek át kell tekintenie számos kulturális programot és azokat a megfelelő korosztályoknak ajánlania. Amennyiben az iskola kulturális szóvivőként egy diákot választ, az nagy elismerés. Walter Pfohl-nak az a véleménye, hogy a 60-as években a szülőknek „egészen más volt a kultúra-éhségük, mint manapság”. Ma ez már nem annyira meghatározható, és éppen ezért növekszik az iskola felelőssége, hogy a diákokban a kultúra iránti érdeklődést felkeltse és ápolja.

Lazítsunk a szabályokon

Térjünk vissza a kiindulópontokra, a „Fülelj” és az „SWR2 Zene délidőben, élő adás a Stuttgarter Liederhalle-ből” sorozatokra. Röviddel az adás kezdete előtt a rendezői helyiségen keresztül beözönlik egy iskolai osztály a Stuttgarter Liederhalle Mozart termébe. Itt már feszült hangulat uralkodhat ha egy kábel, egy mikrofon nem úgy van beállítva, ahogyan kell. Ha még akkor néhány éves eszű diák fondorlatos kérdéseket is feltesz, ez nem mindig koncentráció-ösztönző és az alkalomnak megfelelő. A hangmérnökök aztán olyan megoldást találtak, hogy az érdeklődő gyerekeknek nem egy live koncert alatt, hanem egy műhely-produkcióval kapcsolatban mutatják meg, hogy mi történik a stúdióban. A produkció így azért normálisnak nem egészen nevezhető, de mindenesetre realiztikus. Felvettek egy Mozart fuvola-kvartetet. A zenekari muzsikások külön a diákok miatt jöttek be, és a Stuttgarter Musikfest keretében egy stúdió-produkciót szimuláltak. A stúdió-esemény: „Figyelem, piros lámpa!”, amire a folyó szezonban másodszor kerül sor, csupán egy a „Fülelj” rádió-specifikus kezdeményezéseiből. A sajátos rádiós lehetőségek kihasználása volt a legfőbb célja Felix Fischernek és Kerstin Gebelnek. „Mi egy rádiózenekar vagyunk, minden amit mi itt csinálunk, a mikrofon előtt történik”, mondja Felix Fischer. A médiumot jobban be kell vonni és a hangmérnök-műhely kiváló eszköz ehhez. Arról van szó, hogy meg kell mutatni a különbséget az élő és a konzerv zene között. Meg kell mutatni, hogy a különböző hallás- és látás-perspektíva a zene élvezetét, atmoszféráját miképpen változtatja meg. A diákok maguk is a rendezőasztalhoz ülhetnek. Kipróbálhatják, hogy milyen hatása van a hangra egy megváltoztatott mikrofonállásnak.

Jelenet-változás: Van annál nagyobb különbség, mint ami egy klasszikus szimfonikus hangverseny és egy hip-hop koncert között van? A Rádió két ilyen ellentétes műsort sugárzó csatornája találkozott február 1-jén, a „Koncert délidőben” programban. Ezt megelőzően létrejött egy közös műhely a klasszikus (Fülelj) és a könnyűzenei (KlasseDING) program vezetőivel. A Ludwigsburgi Gottlieb-Daimler Reáliskola 11 növendéke a stuttgarti Rádiózenekar kulisszái mögé tekinthetett. De nemcsak így szereztek tapasztalatokat. Kirajzottak a sétáló utcába és a járókelőktől azt kérték,

*Felix von Tippelskirch bőgős
a Stuttgarter Vogelsangschule egyik tanulóival*

hogy Mozart melódiákat dúdoljanak, vagy füttyüljenek. Megkérdezték, hogy mivel tölti egy zenekari tag a napját. Azt is tudni akarták, hogy mi a különbség egy hip-hop koncert és egy klasszikus szimfonikus-zenei koncert között. A válaszok meghökentők voltak: „ha hangzavart akarok hallani, egy gyár szerelőcsarnokába is elmehetek” – nyilatkozott egy idős hölgy. Egy fiatal kislánynak viszont az volt a véleménye, hogy „ha valami tetszik, nem tapsolhatok, így ez bizony egy nagy semmi. Egy rock-koncerten kiabálni, mozogni lehet és ez öröm!”

Az interjúk tapasztalatait a diákok három pimasz rádióriportba illesztették, amelyeket a koncert publikuma is meghallgathatott, minden alkalommal Kerstin Gebel és Steffen Wurzel (a DASDING adás vezetője) műsorvezetésével. Nagy siker volt, – meséli Kerstin Gebel. A bátorság tehát, hogy ilyen rendhagyó eseményt mertünk rendezni, megérte.

Yutaka Sado japán karmestert fellelkesítette a popkultúrához való közeledés. Így a koncert végén a pólókra még autogramok is kerültek. A sikert még néhány, a közönség részéről felmerülő bírálat sem kisebbitette. „Nem lehet a mi feladatunk, hogy egy igényes programot hozzunk létre idős hallgatók részére és egy felületeset a fiataloknak” – véli Felix Fischer. Az a kérdés, hogy hányféle szabályt visel el egy koncert, mennyi könnyedséget, mennyi szabadságot. Itt az ideje, hogy lazítsunk a szabályokon.

A zenészek kirajzanak

„Figyelem, piros lámpa!” és „KlasseD-ING” csupán két példa a rádió-specifikus „Fülelj” programokból. A folyó hangversenyszézonban megint lesz rádióriporter műhely és felkerül az Internetre egy hangzó zenekari útmutató is. Lesz „Fülelj” írássok versenye és koncertkritikai műhely. A Stuttgarter Rádiózenekar egyre több rádiós programot igyekszik a diákok körében megvalósítani. Némely produkciót az élőzenei közvetítések, lehetőség szerint koncertek szünetében lehet meghallgatni, másokat a közvetítés előtt a hangversenytérben. Ha egy osztály kidolgoz egy ismertetést, akkor azt a „normális” koncert bevezetés kiegészítéseként az előtérben lehet meghallgatni. Így némely osztály már szokatlan ötletekkel is szolgált. Az Esslinger Theodor-Heuss-Gimnázium 11. osztályának diákjai például többszörlamban elénekelték Mahler II. szimfóniájából a feltámadási kórust. Vagy a Hockenheimer Carl-Friedrich-Gauß Gimnázium 5/a osztályának növendékei Mozart Les petits riens balett-pantomimjának egyik tételéhez historikus koreográfiát készítettek és a koncert kiegészítéseként bemutatták. Jövőre indul az SWR2 csatorna „Zenei dzsungel gyermekeknek” programja, ami-

nek keretében ismét lehetőség lesz a kulisszák mögé tekinteni.

A „Fülelj” sorozat nemcsak a résztvevő gyermekeknek, fiataloknak jelent örömet és lelkesedést, hanem a muzsikusként is nagy buzgalommal vesznek azon részt, – meséli Doris Blaich, aki a projektet gondozza és akit kifejezetten erre alkalmazott a Rádió. A program továbbfejlesztésének kezdetén kérdőívet osztottak szét a muzsikusként. Több mint 25 zenész jelezte spontán, hogy kész az ügy érdekében tevékenykedni. Számuk egyre emelkedik. Még soha senki nem mondott le, mondja Doris Blaich, sőt sokszor a zenekari tagok álltak elő új ötletekkel. A muzsikusként megértették, hogy fontos a fiatal publikum megnyerése, így ez a program nem csupán a szerkesztőség vagy a menedzsment feladatává, hanem közös ügyé vált – egészítette ki Kerstin Gebel.

Az elmondottak szellemében rajzanak ki a Stuttgarter Rádiózenekar tagjai a régió iskoláiba, hogy ott meséket mondjanak. Itt szó van a bébi-fagottról, üstdobos főzreceptekről és a találós kérdésről, hogy mi a közös egy rondo-ban és egy tejszínes tortában. A muzsikusként együtt játszanak a diákokkal duettek, sőt Mozart egyik fuvolakoncertjéből a rondót, szóló-fuvola, hegedű, furulya, gitár, cselló, bőgő, xilo-

fon, zongora és különböző ritmushangszerek feldolgozásban. „Nagyon fontosnak tartom, hogy a muzsikusként zeneszeretettüket, hangszerük iránti szeretettüket és hivatásuk iránti lelkesedésüket „átvigyük” a gyerekekre” – nyilatkozik Doris Blaich. Ehhez nem feltétlenül szükséges speciális pedagógiai képzettség. A koncert-didaktikus program azonkívül ne helyettesítse az iskolai tanórát, mondja Kerstin Gebel: „Ez pedagógiai program felemelt mutató ujjal. Kíváncsiságot szeretnék kiváltani a lebilincselő, sokoldalú klasszikus zene iránt, érdeklődést felkelteni, kinyitni az ajtót amin szabad a bejárat, és amin keresztül újra és újra be lehet lépni. A „Fülelj” nem kötelező, csak egy ajánlat. Számomra igen fontos ez a munka, különösen az első kapcsolat-felvétel egy osztály diákjaival, akik talán még soha nem voltak hangversenyen. Ebben óriási felelőssége van az embernek, itt sokszor egy egész életre kiható döntés születik. Eldől, hogy a gyermekek újra jönnek, vagy sem. Érdeklődést kelteni tehát a mindenképp felett álló prioritás. Minden zenedarab, minden muzsikusként, művész mögött egy történet rejlik. Ez lebilincselő, és én szívesen mesélek történeteket.”

(Das Orchester 2006/10)

Vélemény

Kevesebb több lett volna...

A 2006-os Bartók-évről és műsorairól óhatatlanul az előző rendszer alapfilozófiája a tudományos szocializmus jutott eszembe, amely a művészetek pártos voltát bizonygatta. Minden művészet, így a zene is pártos, hangoztatta, s mint ilyen, részese az ún. nagypolitikának. Képviselőik és alkotásaik besorolhatók a „haladó” szocialista, vagy a „maradi” nyugati kultúra kategóriájába. Valószínűleg egy központi akarat utasítására ezzel együtt járt egyes szerzők műveinek kampányszerű unos-untalan műsorra tűzése, mások részleges, vagy teljes háttérbe szorítása, néha kifejezett tiltása. Ez volt a műsorpolitika. Nem hiszem, hogy Bartók Béla művészetét bármiféle politikai fantazmagóriába sorolható lenne. Mégis a kampányszerű játékos némileg rosszemlékű. Az természetes, hogy a Bartók-évben, születésének 125. évfordulóján művei többször hang-

zanak el, mint máskor, de nem ennyire gyakran!

Ránk öntötték szegényt, mint Rogán Antal a kakaót a számítógépre. Meggyőződésem, hogy aki az utóbbi hatvan évben nem kedvelte meg Bartók zenéjét, az ettől most sem szerette meg. Sorozatban hallhattunk hangversenyeket, ahol a műsorsort kizárólag Bartók művek alkották, nem volt olyan nap, hogy valamilyen együttes vagy szólista ne Bartók műsorról rukkolt volna ki. A zeneiskolákban a zongoraszakosok csak Bartók előadási darabokat játszottak, még az Állami Népi Együttes is Magyar Concerto címmel emlékezett rá.

Hallottam olyan véleményt is, hogy azért „kell” minél többször Bartókot játszani, mert nemzetközi elismertsége és népszerűsége nem túl nagy. „Erkel nem tudott ’európaivá’ lenni, ahogyan Bartók, Kodály és sokan mások sem.” Anélkül,

hogy a három szellemi óriást megsérteném, tapasztalatom az, hogy közülük Bartók Béla zenéje nemhogy nem lett európai, de még világviszonylatban is elismerten a XX. század egyik legnagyobb zsenije, zenéje az egyetemes zenekultúra része. Jól emlékszem, hogy negyvenéves rádiózenekari pályafutásom alatt nem találkoztam olyan országgal, Bulgáriától az Egyesült Államokig, ahol a zenekarok palettáján ne szerepelt volna Bartók műve. A mi zenekarunk is mindenhol a világon óriási sikert aratott a Concerto-val, vagy a III. Zongoraversennyel.

Visszatérve a rosszemlékű műsorpolitikára, a jubileumi megemlékezés így, ahogy zajlott, véleményem szerint nem ünnepek, hanem egy kipipálandó „kulturprogramnak” tűnt. Kevesebb több lett volna!

2007. Kodály-év. A magyar zenekarok valószínűleg jól felkészültek a – remélhetőleg nem túlzó – megemlékezésre. De ne felejtjük: a kevesebb sokszor többnek tűnik...

Szabó Vilmos

A Rádiózenekar nyugdíjas tubaművésze